

Modern Türklük

Araştırmaları Dergisi

Cilt 7, Sayı 1 (Mart 2010), ss.91-109

DOI: 10.1501/MTAD.7.2010.1.7

Telif Hakkı: Ankara Üniversitesi

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü

Aksak Timur Destanı ve Metin Tahlili

Bekir Şişman

On dokuz Mayıs Üniversitesi (Samsun)

ÖZET

Belirli tarihî olaylarla benzerlik gösterdiği için tarihî destan olarak nitelendirilebileceğimiz Aksak Timur Destanı, 15. yüzyılda Orta Asya'da oluşmaya başlamıştır. Destan, şekli bakımından düz yazı özelliği gösterir. Timur Destanı ile Oğuz-nâme ve Cengiz-nâme arasında bir metinlerarasılık söz konusudur. Destan, motifler bakımından da Türk destan geleneğine uygunluk göstermektedir. Destanın ideolojisi genel olarak din eksenlidir; amaç ise İslamiyet'i yaymaktır. Aksak Timur Destanı kendi içerisinde birkaç alt bölüme ayrılır ki bunlar; Timur'un doğumu, yükselişi, seferleri, Ahmet ve Samet Hanları İslam'a daveti ve ölümü ile ilgilidir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Aksak Timur Destanı, Tahlil, Tarih, Din, İdeoloji, Motif

ABSTRACT

The Epic of Aqsaq Temir, which we can regard as a historical epic due to having some similarities to certain historical events, starts originating in the Middle Asia in 15. Century. The epic is a prose as a form. There is intertextuality among the epic of Aqsaq Temir, the Oguz-nâme and the Cingiz-nâme. The epic is suitable for Turkish Epic traditional in terms of epic motives. The Ideology of the epic is religion-centered in general and its aim, to spread the Islamic religion. The Epic of Aqsaq Temir are driven by itself: The birth of Tamerlane, The Rise of Tamerlane, His expedition, his invitation as a missionary work to the Hans of Ahmed and Samet for the favor of accepting Islam and his death.

KEY WORDS

The Epic of Aqsaq Temir, Critics, History, Religion, Ideology, Motif

0. Giriş

Destan kısaca: "Büyük, olağanüstü toplum ve kahramanlık olaylarının uzun, manzum, mensur, manzum-mensur karışık olarak anlatıldığı; mİllî ve sözlü geleneğe bağılı edebî türün." olarak tanımlanabilir.

Fetihler yapmış, büyük devletler kurmuş olan Türk milletin zengin bir destan geleneğine sahip olduğu muhakkaktır. Henüz yazı yokken ozanlar tarafından kopuz eşliğinde icra edilen sözlü geleneğimizin en zengin türleri şüphesiz ki destanlardı. Bu çalışmaya konu olan ve *Tarihî Destan* olarak nitelendirilebileceğimiz *Dâstân-ı Aksak Temir/Aksak Timur Destanı* ise geç zamanlarda oluşmuş ve yazıya aktarılmış bir Türk destanıdır. Sözlü gelenekten yazıya aktarıldığına dair metin içerisinde çeşitli öğeler bulunmasına karşın, *Yazılı Destan* olarak tanımlayabileceğimiz bu anlatı, geleneğin son halkalarından birini oluşturmaktadır.

Fuat Köprülü'ye (1986: 323-324) göre, XIV. asrda Timur'un yaptığı büyük fütuhât ve onun neticesinde Türk âleminde meydana gelen sarsıntılar, halkın muhayyilesi üzerinde derin izler bırakmış; Moğol istilasından sonra *Cengiz*'in şahsiyeti etrafında yeni bir halk destanı teşekkül ettiği gibi, aynı nedenlerle Timur'un şahsiyeti etrafında da birtakım halk anlatımları meydana gelmiştir. *Emir Timur* hakkında daha kendisi hayatta iken bu menkıbeler meydana gelmeye başlamış ve XV. asırdan sonra bütün *Orta Türkler* arasında yaygınlık göstermiştir. Medenî Türkistan merkezlerinde yazılmış olan *Cengiz-nâme-i Emir Timur*, Timur menkıbelerinin en zenginidir. Bundan sonra, "*Dâstân-ı Nesl-i Çingiz Han ve Hem Aksak Temir*" adlı altında yayınlanan ve muhtelif yazına nüshaları olan rivâyet dikkati çekmektedir. Bu rivayet, esas itibarıyla tamamen tarihî vakıaların destan şekline sokulup eski destanî unsurlarla birleştirilmesiyle meydana gelmiştir.

Timur hakkındaki anlatının tarihî kaynaklarına dair elimizde somut deliller mevcuttur. Battista Fregoso'nun kaleminden neşet eden (1479-1488) Timur'un kısa yaşam öyküsü, XVI. asrda Avrupa'da çeşitli dillerde yayımlandı. Battista Fregoso, Timur'un hikâyesini Kırmızı koloni tüccarlarından işitti. Bu tüccarların 1475'te Kırmızı zapt eden Osmanlı'dan önce ana vatanlarına geri dönmeleri, bunun bir ispatı olsa gerek. Bir başka kaynak İbn-i Arabşahî ise uzun zaman (1408-1412) Altınordu'da yaşadığı ve muhtemelen hikâyeyi orada tanıdı. Bunlara dayanarak diyebiliriz ki; *Dâstân-ı Nesl-i Çingiz Han*'da yani *Cengiz-nâme*'de mevcut olan Aksak Timur Destanı XV. asrın ortalarına gelinceye kadar tanınmış bir destan konumundaydı (Ivanics-Uspanov 2002: 13).

Çalışmamızda esas aldığımız metin; *Das Buch der Dschingis-Logende (Düştâr-i Çingiz-nâmâ)* ¹ adlı kitapta yer almaktadır. Ancak bu metrin tamamı altı

¹ Bu kitap, Kazan Üniversitesi Tatar Tarihî Kürsüsü'nden Prof. Dr. Mirkasım A. Uspanov ile

bölmünden/anlatıdan oluşmaktadır.² Bizim incelediğimiz kısım; Aksak Timur Destanı'nın anlatıldığı "Fasl-i Fi Beyân-ı Dâstân-ı Aksak Temür" bölümüdür. Bu bölüm kitapta 63-82. sayfalar arasında yer almaktadır. Metnin transkripsiyonu yazarlar tarafından yapılmıştır. Ancak, Türkiye Türkçesine ilk defa tam metin olarak aktarımı bu çalışma ile mümkün olmuştur.

Mevcut altı bölümün oluşum zamanı ve bir araya getirilme anı ayrı ayrı değerlendirilmelidir. *Cengiznâme*'de yer alan anlatıların 1680'li yıllarda bilinmeyen bir kişi tarafından bir araya getirilerek oluşturulduğundan şüphe yoktur. Şecerenin verildiği bölümün başlangıcında tarihle ilgili belirtiler vardır. Bu şecerede *Burhan Sultan* en sonuncu olarak zikredilmektedir. Burhan Sultan, 1678-1679'a kadar saltanat sürmüştür (İvanics- Usmanov 2002: 12).

Eserin yazarı, müstensili, yazım ve istinsah tarihleri, sözlü gelenekten yazıya aktarılıp aktarılmadığı yani eserin anonim olup olmadığı gibi konular bizim için hâlâ müphemdir.

1. Timur Destanı'nın Teknik Özellikleri

1.1. Metnin Dış Yapısı

Aksak Timur Destanı şekil bakımından tamamen mensur olup Battalnâme, Danışmendnâme ve Saltuknâme türünde yazılmış bir eserdir. Ekici'nin (2002: 14) de belirttiği gibi, bu türden eserleri yazıya geçirmekteki asıl amaç, sanattan ziyade din ve devlet büyüklerini övmek, onların mücadelelerini anlatmaktır. Bu nedenle Timur Destanı'nda şekil ikinci planda kalmış ve destan ağırlıklı biçimde mensur olarak kaleme alınmıştır. Bu tür *mensur destan*ları yazan veya yazıya geçiren kişilerin sözlü Türk destan geleneğinden yetişen kimseler olmadıkları, ayrıca müziksel ritmi sağlayacak melodî ve müzik aletinden uzak bir ortamda eserlerini meydana getirdiklerini söylemek mümkündür.

Destan iç içe geçmiş birkaç bölümden/epizottan oluşur: Timur'un zuhuru, yükselişi, seferleri, Armet ve Samet hanları İslamiyet'e davet edilişi ve ölümü. Bölümler

Macaristan'ın Szeget Üniversitesi Altayistik Kürsüsü'nden Doç. Dr. Maria İvanics tarafından Macaristan'ın Szeget şehrinde bastırılmıştır. 324 sayfa tutarındaki eser; önsöz, giriş, kaynakça, transkripsiyonlu metin, Tatarca-Almanca sözlük ve faksimile metin bölümlerinden oluşmaktadır. Eserin önsöz ve giriş bölümleri (1-24) Almanca olarak kaleme alınmıştır. Metnin rahat anlaşılması için ise, eserin sonuna Tatarca-Almanca sözlük konulmuş (95-203) ve metindeki bütün kelimeler bağlamlarıyla birlikte verilmiştir.

² Bu bölümler: Fasl-i Dâstân-ı Nâs-i Cingiz, Fasl-i Beyân-ı Dâstân-ı Aksak Temür, Fasl-i fi Beyân-ı Dâstân-ı İsa oğlu Armet, Fasl-i fi Beyân-ı Dâstân-ı Edige Biy, Fasl-i fi Beyân'ül-Mecalis ve'l-Mekân, Fasl-i fi Beyân-ı Dâstân'ut-Tarih.

arasında herhangi bir başlık yer almamaktadır; ancak bu geçişler, destanın akışı içerisinde okuyucu tarafından hissedilebilmektedir.

Sözlü olarak üretildikleri tahmin edilmekle birlikte, sözlü şekilleri mevcut olmayan, yalnızca yazılı metinleri elde bulunan destanlar için *yazılı destan* terimi kullanılmaktadır. Ancak bazı destan metinleri sözlü üretim aşaması olmaksızın tamamen yazılı olarak üretilmiş gibi görünmektedir. Özellikle İslamiyet sonrası Türk destanları başlığı altında verilen "Battalname", "Darışmendname" ve "Saltukname" gibi eserler yazılı destanlardır ve destanların ilk şekillerinin de yazılı olduğu kabul edilmektedir (Ekici 2002a: 29).

Yazılı destan olarak değerlendirebileceğimiz Timur Destanı'nda zaman zaman karşınıza çıkan formel ifadeler, destanın sözlü kùltür aşamasından sonra yazıya aktarılmış olabileceğini düşündürüyor bizlere. Örnekle vermek gerekirse: *şimdi Aksak Timur neshirinden söyleyelim. Yine günlerden bir gün, şimdi sözlü buştun söyleyelim. Anıma ...* gibi ifadeler, sözlü kùltür ortamının yazılı kùltür ortamına bir yansıması olarak görülebilir.

Anlatıma dayalı türlerde, vakayın akışı içerisinde, bazen bir durumu açıklamak, bazen yazının hissiyatını dışa vurmak, bazen de okuru bilgilendirmek amacıyla yazar tarafından kullanılan *arasöz* formunun bu metinde de kullanıldığı gör÷lmektedir. Ayrıca modern anlatılarda da kullanılan bu teknik, sözlü kùltür ortamının bir yansıması olarak kabul edilmelidir. Metin içerisinde "-" işareti ile gösterdiğimiz bu ifadelerin genellikle dini malüyetle olduğunu ve yazının dünya görüşünü yansıttığını da söyleyebiliriz: "O almak kaderini tedbir ile bozmak istedi; ama Hak Te'ala'nın takdiri nasıl bozulur?", "Ama ona Tanrı Te'ala kendisi yoldaş olmuştur. şehirler yurtlar almaya, orchular bozmaya onu sebep kılmıştır. Her güzel ve kötü iş Tanrı Te'ala'nın emri, takdiri ileler. Onun buyruğunun dışında hiçbir iş olmaz.", "Tanrı Te'ala ona yār oldu ve dünyayı ona baktırdı.", "İnnā lillahi ve inna ileyhi rāciun/O'ndan geldik ve yine O'na döneceğiz.", "Kıyamete kadar onun destanı halk arasında söylenegelsin/halk ondan ibret alsın diye bu destanı yazdık..."

Metnin akışı içerisinde üç farklı yerde, *El-kıssa* şeklinde bir ifadeye rastlarız. Bu ifadeden sonra vakayın akışı ve olay örgüsü ile alakalı bir hikāye anlatılır. Bu da anlatının teknik özelliği ile ilgili bir durum olup bize sözlü gelenek kùltürünü hatırlatmaktadır.

Ancak metnin sonunda yer alan: "Kıyamete kadar onun destanı halk arasında söylenegelsin/halk ondan ibret alsın diye bu destanı yazdık." ifadesi, destanın tamamen yazılı olarak üretildiğinin bir ispatı olabilir. Yine Timur'un İstanbul seferinden bahsedilirken, şehir ve çevresini kuşatan surların bir kırık halinde metinde gösterilmesi destanın yazılı olarak üretildiğinin bir işarettir.

Timur Destanı'nda geçen, "Yine dahi gizli kalmasın ki." şeklindeki ifade ile

Oğuznâme'de geçen, "Yine söylenmeden kalmasın ve belli olsun ki." ve Cengiznâme'de geçen, "Yine gizli kalmasın ki." ifadeleri; ayrıca, "...hatunun gözü parladı, bir erkek çocuk doğurdu." biçimindeki ifade ile; Oğuznâme'deki, "Ay Kağan'ın gözü parladı, doğun sancıları başladı ve bir erkek çocuk doğurdu." ve Cengiznâme'deki "Alango'nun gözü parladı, bir erkek çocuk doğurdu" ifadeleri (Şişman 2009: 51-52) *metinlerarasılık* bağlamında örtüşmektedir.

Metnin dış yapısı ile ilgili olarak tespit ettiğimiz iki adet deyiş de burada zikretmek yerinde olacaktır: "Korkudan bitlerinde kan kalmadı." ve "Akıllılar bilirler, akılsızlar gülerler."

1.2. Metnin İç Yapısı

1.2.1. Destanın Motif Yapısı

Motifler, halk anlatılarını ayakta tutan temel kodlardır. "Hikâye etmenin en küçük unsuru" olarak da tanımlayabileceğimiz motifler, kimi zaman olağanüstülükler olarak karşınıza çıkmaktadır (Alptekin 1997: 297). Timur Destanı'nda tespit ettiğimiz motifler şunlardır: Fal, Gurbete Çıkma, Hızır, Hile, Rüya, Sayı ve Tebdil-i Kıyafet motifli.

Fal Motifi: Caday Han gördüğü kötü rüyayı yorumlatmak üzere ülkesinde bulunan falcular ve kâhinleri huzuruna çağırır ve onlara rüyasını yorumlatır. Falcular, gelecekte kendisini bekleyen bir tehlike hususunda Caday Han'ı uyarırlar ve ona kendi memleketinde doğacak olan bir çocuğun kendisini öldüreceğini söylerler. Fal motifli metin içerisinde, "gelecekte haber verme" işlevini de yerine getirmiş ve Timur'un Caday Han'ı öldürmesiyle bu işlevsellik gerçekleşmiştir.

Gurbete Çıkma Motifi: Halk hikâyelerinde olduğu gibi destanlarda da kahramanlar çeşitli nedenlerle yurtlarından uzaklaşır, gurbete çıkar yalıt göç ederler. Kahramanın gurbette özgüven duygusu ve cesareti gelişir, tecrübesi artar, zorluklara karşı mücadele etmeyi öğrenir ve böylelikle hayata daha iyi hazırlanır. Bu nedenle gurbete çıkışı, kahramanı erginlemek gibi bir işlevi yerine getirdiğini söylemek mümkündür.

Destanda arne-babasının ölümünden sonra yalnız kalan Timur, ayaklarının üzerinde durabilecek kadar büyüdüktan sonra çaynesinden uzaklaşmak ve hür yaşamak için tek başına köyünden ayrılır ve Sınagı şehrine gider. Aslında Timur'un hayatı bu seyahatten/göçten sonra değişir.

Hızır Motifi: Halk anlatılarında Hızır, piri, derviş, eren, veli ve kırıları da kapsayan bir kavram olarak karşınıza çıkar ve her zaman sorunları çözen, zor durumlarda kahramana yol gösteren mistik bir şahsiyet olarak kendini hissettirir. Metinde Hızır, iki yerde karşınıza çıkar. Birincisinde Samet Han, yurdunu işgale

gelen Timur'a karşı savunma yapıp yapmayacağı konusunda bir veli kişiye akıl danır. Veli kişi de bir minarenin üzerine çıkıp Timur'un onlusuna bakar ve Hazret-i Hızır'ın bu onuyla birlikte olduğunu görür, Samet Han'a Hızır'ın Timur'la birlikte olduğunu ve vuruşma olmadan şehri Timur'a teslim etmesini öğütler. İkincisinde Timur, Mesken (Moskova) tarafına sefer düzenler. Bu seferi sırasında Uladimür/Vladimür şehrini de almak ister, ancak Hazret-i Hızır kendisine, buna zamanının yetmeyeceğini, bu nedenle geri dönmesi gerektiğini söyler. Timur da Hızır'ın bu tavsiyesini yerine getirir ve geri döner. Geri dörmenden önce de yine Hızır'ın tavsiyesiyle bir keramet izhar eder ve küffan bu kerametiyle korkutur.

Hile Motifi: Hile motifinin destanda üç farklı biçimde karşınıza çıktığı görülmektedir:

Aksak Timur çocukluk yıllarında, buzağı çobanlığı yaptığı sıralarda arkadaşları arasında bir yarışma düzenler. Yarışma sırasında uzağa konulan bir nesneyi almak için koşarken, birinci gelemeyeceğini anlayınca son anda başındaki başlığını hedefin üzerine atarak kendisini hile ile birinci ilan eder.

Destanın ilerleyen bölümlerinde Aksak Timur ve adamları, onları yok etmek için gelen Caday Han'a, kendilerini bir ticaret kervanymış gibi tanırlar. Bu hile ile Caday Han'ı ve askerlerini öldürür, Hindistan şehrini ele geçirirler.

Son olarak, Aksak Timur kuşatmayla alamadığı İstanbul şehrinin padişahı Şah Sultan'a bir hile düzenler. Kendi yüzüne safran sürerek ölmekte olan bir hasta rolüne bürünür ve Şah Sultan'a bir barış elçisi gönderir. Bu durumdan emin olamayan Şah Sultan, durumu yerinde görmesi için bir adamını Timur'a gönderir. Onun bu haline önce gönderilen elçi inanır, sonra da Şah Sultan onu görmeye kendisi gelir. Bu sırada hazırlıksız yakalanan Şah Sultan, Timur'un çadırında hile ile öldürülür.

Rüya Motifi: Rüyalar, kahramanın geleceğiyle ilgili kararlarında çok etkilidir. Nitekim Timur destanında da böyle olmuştur. Caday Han bir gece kötü bir rüya görür ve uzunca süre gördüğü bu rüyanın tesirinde kalır. Daha sonra da gördüğü rüyayı falcılara ve kâhinlere yorumlatır. Rüyanın yorumu, Caday Han'ın kendi yurdunda doğacak olan bir erkek çocuğu tarafından öldürüleceği şeklindedir. Destanda Caday Han'ın Timur tarafından öldürölmesiyle rüyanın yorumu gerçekleşmiştir.

Sayı Motifi: Sayı simgeçiliğı, destanlarda sayı motifi olarak geçer. Metinde dört yerde geçen *üç* sayısı ve iki yerde geçen *yedi* sayısı motif olarak değerdendirilebilir.

Destanda Timur, bir mezar taşına turnanmaya çalışan karıncayı izler ve onun ancak *içinüti* denemesinde amacına ulaşğını görür. Destanın devamında Timur ile anlaşmak isteyen Caday Han, ona arka arkaya *üç* elçi gönderir. Timur, destanın bir yerinde küffara karşı keramet gösterirken *üç* yaşındaki bir tayı onların kalesine doğru fırlatır. Metin içerisinde yazar *üç* yerde *El-kıssa* ifadesini kullanmıştır. Aksak Timur,

Bulgar şehrini *yeddi* yıl kuşatma altında tutmuştur. Yine Timur'un esir aldığı Abdullah Han'ın büyük oğlu dokuz, küçük oğlu *yeddi* yaşındadır.

Tebdîl-i Kıyafet Motifi: Aksak Timur Barac şehrini işgal eder ve alır. Bundan sonra kılık değiştirerek Barac halkının arasına iner. Onlara şehirlerinin işgal edilmesi belasının nereden kaynaklandığını sorar. Bunun sebebini Aksak Timur olarak gösterenleri daha sonra öldürerek cezalandırır; aksine kendi yaptıkları fenalıkların bir neticesi olarak görenleri ise mükâfatlandırır.

1.2.2. Destanî Unsurlar

"Aksak Timur arılabası bir destan metni midir?" sorusunun cevabı "evet" olmalıdır. Çünkü destan, tarihten ve tarihi olaylardan beslense bile içerisinde onu destan metni kılan anlam kodları mevcuttur. Destanda mutlaka bir kahraman vardır ve bazen biz onun olağanüstü kahramanlığına şahit oluruz. Bu kahramanlıklar bazen de aklın ve mantığın kabul edebileceği düzeyde gerçekleşir. Timur Destanı zaman olarak günümüze daha yakın bir dönemde oluştuğu için, bu destanda bizler us dışı arkaik kahramanlıklara pek rastlayamayız. Ancak yine de metni destanlaştıran bazı olaylara ve ifadelere rastlamak mümkündür: "O oğlanı alıp baktılar; bir ayağı aksak idi. O zaman dediler ki: Sen böyle eziyetten/ışkenceden kurtulup doğdun; canın denür gibidir. O oğlanın adını bu sebepten Aksak Temir (Timur) koydular.", "Yine günlerden bir gün Aksak Timur dedi: Ey yiğitler! Her kim bu olayın buzağılarından bir buzağıyı boğazlayıp hepimize yedir(ir)se, bizi doyur(ur)sa aramızda onu han yapalım. O zaman yine başkaları kıyıp buzağıyı kesemediler. Aksak Timur bir buzağıyı boğazlayıp pişirdi; o oğlanlara yedirdi. Ondan sonra Aksak Timur'u kendi aralarında han yaptılar.", "Ondan sonra günlerden bir gün Aksak Timur bu oğlanlara dedi: Ey yiğitler! Geliniz bizler haydut olalım; bezirgânları, tüccarları talan edelim, mallarını alalım.", "Aksak Timur gelip Bulgar şehrini yedi yıl kuşatma altında tuttu. Tarih o vakitte yedi yüz yılı idi. Zillîce ayının yümisi idi. Bulgar şehrini alçılar, harap kıldılar. Yüz yirmi dört büyük bey vardı; onların tamamını kıldılar. Her birisinin emsalsiz, inci mercan gibi hatunlarını Aksak Timur esir aldı."

Yukarıda ifade edildiği gibi, Timur'un kısmen de olsa olağanüstü biçimde doğmuş olınası kahramanlık anlatılarının bir özelliğidir. Timur'un tek başına buzağıyı boğazlayıp etini arkadaşlarına ikram etmesi onun ilk kahramanlığı olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca kahramanın seferlere çıkması ve metinde geçen zırh, tüfek, ok, sadak, kılıç gibi savaş aletleri birer destan unsuru olarak kabul edilmelidir. Yine destan içinde Amet ve Samet hanlara, *Aksak Timur geliyor* diye haber gelince, bu ikisi dışı deve kesip halkı davet ettiler. Buradaki amaç, hangi tarafa göçelim diye halka danışmak ve onlarla istişare etmektir. Davet, kırıltay, şölen ve istişareler destanlarda çokça geçen kavramlardır. Bu nedenle bu kavramlar da destanî unsur olarak kabul edilmelidir.

1.2.3. Efsanevi Unsurlar

Halk edebiyatının anlatıma dayalı türleri arasındaki geçiş ve etkileşim bu metinde de söz konusu olmuştur. Metinde iki kez karşılaştığımız "Hızır", İslami bir kült olarak destanda yerini almıştır. Ayrıca Hızır, seferlerinde kahramana yardımcı olmak ve gelecekle ilgili öngörülerde bulunmak gibi bir işlevselliğe de sahiptir. Hızır bu özelliğiyle halk anlatılarının efsanevi bir kahramanı statüsünü kazanmıştır.

Destanda Timur, Hızır'ın tavsiyesiyle bir keramet gösterir. Bu keramet metninde şöyle anlatılır:

"Hz. Aksak Timur o zaman ayağa kalkıp üç yasırdaki taya kâfirlerin tarafına attı. Hak Tela'nın kudreti ile birlikte o atılan tay vanıp kâfirin taş manastırını yakıp (belki yakıp yıkıp) karşıya geçti, bir yere vanıp düştü. Tayın düştüğü yer su oldu. Ondan sonra kâfirleri bir endişe sardı. Dili ağza tutuldu."

Kerametler olağanüstülük arz eder ve efsanelerde (ve onun bir türü olan menkıbelerde) sıklıkla geçer. Metinde Hızır'ın görülmesi, onunla konuşulması birer efsanevi unsur olduğu gibi, Timur'un gösterdiği keramet de bu türdendir.

1.2.4. Masal Unsurları

Metinde yer alan, "Yine günlerden bir gün." şeklindeki kalıp ifadeler bize masallardaki fornel yapıları hatırlatır. Ayrıca masal unsuru olarak da kabul edilebiliriz "ejderha" figürüne destanda da rastlamaktayız. Destanda Alpık zamanından bahsedilir ve Barac halkının Barac adlı ejderha yılanıyla baş edemedikleri için yurtlarını terk etmek zorunda kaldıkları anlatılır.

2. Timur Destanı'nın İdeolojik Özellikleri

Timur Destanı tarihi mahiyette olmakla birlikte genel olarak tarihi gerçeklikten uzaktır, ancak ideolojik bir anlatı olması bakımından önemlidir. Destanın ideolojisini ağırlıklı olarak Timur'un İslam için yaptığı mücadeleler ve fetihler oluşturur. Bunun en açık görüldüğü bölüm ise Armet ve Samet hanların İslam'a davet edildikleri bölümdür.

Jean-Paul Roux'a göre Timur, tüm yaşamı boyunca Şamanizm ile İslamiyeti sarsılmaz inancında birleştirmiştir. Tarihçi Jean Aubin'in belirttiğine göre ise Timur, yaşamının ilk dönemlerinde, çoktanrı inanca sahip olan İli Çağataylıklarının hizmetinde çalışmıştır. Bu nedenle benliğinde tüm Maverâünnehirîlerin ileri gelenlerinde olduğu gibi İslamiyet öncesi inançtan derin izler taşımaktadır (2007: 312).

Grousset'in belirttiğine göre İbn Arabşâh, Timur'u Cengiz yasası şeriatı tercih ettiği için kötü Müslüman olmakla suçlamıştır. Timur Orta Asya kavimlerinin